

TASARRUF FİNANSMAN SİSTEMİNİN TERCİH NEDENLERİ*

REASONS FOR PREFERENCE OF THE SAVING FINANCE SYSTEM

Mehmet BÜKEY** Yavuz TÜRKAN***

Öz

Bu çalışmada, ülkemizde uzun yıllar faizsiz bir şekilde farklı isimler altında uygulanan, 6361 sayılı kanunda yapılan değişiklikle tek isim altında yasallaştırılan Tasarruf Finansman Sisteminin tercih nedenleri belirlenmeye çalışılmıştır. Tasarruf finansman sistemi tercihinde etki eden faktörleri tespit etmek amacıyla katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik değişkenleri ile sistemi tercih etme nedenleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu kapsamda, Tasarruf Finansman Şirketlerinin faaliyette bulunduğu TRB1 Bölgesinde, tasarruf finansman sistemini tercih eden 384 katılımcıya anket uygulanmıştır. Anketten toplanan veriler, SPSS 23 programı ile analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Analizlerden elde edilen bulgulara göre katılımcıların tercihlerine etki eden faktörler belirlenmiştir. Daha önce yapılan çalışmalarda sistemin faizsiz olması tercih nedenleri içinde ilk sırada yer almıştır. Ancak yapılan bu çalışmada sistemin faizsiz olması baş faktör olmakla birlikte maliyet faktörü içinde yer alan ödeme koşullarının cazip olması, tercih nedenleri içinde ilk sırada yer almıştır. Elde edilen bulgular, değişen ekonomik ve sosyal şartların katılımcı tercihlerini etkilediğini, dini hassasiyet nedeniyle yoğun bir şekilde tercih edilen sisteminin günümüzde maliyet unsuru nedeniyle de yoğun bir şekilde tercih edildiğini göstermektedir.

Anahtar Kelime: Tasarruf Finansman Sistemi, Faizsiz Finansman, TRB1 Bölgesi.

Abstract

In this study, the reasons for preference of the Savings Financing System were tried to be determined. The relationship between the demographic and socio-economic variables of the participants and the reasons for preferring the system was investigated in order to determine the factors affecting the preference of the savings finance system operated in an interest-free manner. In this context, a survey was applied to 384 participants who preferred the savings financing system in the TRB1 Region, where Savings Financing Companies operate, and the data collected from the survey was analyzed with the SPSS 23 program. In previous studies, the interest-free system took the first place among the reasons for preference. However, in this study, although the main factor is that the system is interest-free, the attractive payment terms, which are included in the cost factor, took the first place among the reasons for preference. This situation shows that the changing economic and social conditions affect the preferences.

Keywords: Savings Financing System, Interest-Free Financing, TRB1 Region.

*Bu çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN danışmanlığında Mehmet BÜKEY tarafından hazırlanan Tasarruf Finansman Sisteminin Tercih Nedenleri ve Bir Finansal Araç Önerisi başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

**Doktor, Bingöl İl Sağlık Müdürlüğü, bukey_m@hotmail.com ORCID: 0000-0003-2359-9354

***Dr. Öğr. Üyesi; Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, yturkan@bingol.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0227-9346

GİRİŞ

Konut ve taşıt gibi bazı varlıklara sahip olmak yüksek tutarda ödemeyi gerektirir. Yeterli miktarda geliri olmayan insanlar, bu tür varlıklara sahip olmak için öncelikle banka kredilerine başvurmak isterler. Ancak ülkemizde faiz oranlarının ve kredi maliyetlerinin yüksek olması, kredi kullanarak konut ve taşıt sahibi olmayı zor hatta imkânsız hale getirmektedir. Bu ve benzeri nedenlerle düşük gelirli insanların konut veya taşıt gibi varlıklara sahip olmak için alternatif finansman yöntemlerine başvurabilecekleri düşünülmektedir.

Cumhuriyetin ilanından sonra değişik biçimlerde oluşturulan ve katılımcılarına tasarrufta bulunmaları karşılığında finansman sağlayan birçok tasarruf finansman sistemi kullanılmıştır. Bu sistemler, cumhuriyetin ilk dönemlerinde yapılan tasarrufların çok yetersiz olması nedeniyle daha çok devletin öncülüğünde işletilmiştir. Yapılan kanuni düzenlemeler ile birçok kurum ve kuruluş, mesleki ad altında ve çalışanları ile sınırlı sandıklar kurmuşlardır. Tasarruf finansman sistemlerinin işletildiği bu sandıklar aracılığıyla çalışanlarına tasarrufta bulunmaları karşılığı finansman sağlamışlardır. Uzun yıllar tasarruf karşılığı finansman sağlayan sandıklar ve işletilen sistemler kısmen başarılı olsalar da başta enflasyon olmak üzere konjoktüre bağlı çeşitli nedenlerle varlıklarını fazla devam ettirememişlerdir.

Para ve sermaye piyasalarında geleneksel ürünlerin yanı sıra İslami finans ilkelerine dayalı olarak geliştirilen finansman araçları da sunulmaktadır (Çoban & Türkan, 2023, s. 123). Bu kapsamda 1980'li yıllarda birikimlerini ortak bir havuzda ve yardımlaşma esasına dayalı olarak birleştirmek isteyen kişileri otomobil sahibi yapan organizasyonlar ortaya çıkmıştır (Birsin & Ötegeçeli, 2019, s. 88). Bu organizasyonların kullandığı sistem, karşılıklı yardımlaşma esaslı ve tasarrufa dayalı faizsiz finans sistemi olarak nitelendirilmiştir. Sistem, 1991 yılından itibaren bazı ticari şirketlerce ticari bir karaktere büründürülmüş ve yeniden şekillendirilmiştir. Mart 2021 tarihinde 6361 sayılı yasada yapılan değişiklikle Tasarruf Finansman Sistemi adı altında yasalaşmış ve BDDK'nın denetimine alınmıştır.

Bu çalışmada, tasarruf finansman sisteminin tercih nedenleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda TRB1 bölgesinde tasarruf finansman sistemini tercih eden bireylere anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen verilerin analizi, SPSS 23 programı ile yapılmıştır. Analiz sonuçları ayrıntılı bir şekilde yorumlanmış ve tasarruf finansman sisteminin tercih nedenleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Sonuç kısmında ise araştırmanın amacı kapsamında yapılan analizler ile elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Tasarruf finansman şirketlerine ve bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

1. Tasarruf Finansman Sistemi

Tasarrufa finansman sistemi:

Sisteme katılan bireylerin karşılıklı yardımlaşmaya dayalı birikim ve tasarruflarını (sermaye) bir araya getirerek, tüketim ve yatırım alanlarında, belirli bir amaca matuf ihtiyaçlarını finanse etmek için sermaye darlığına çözüm üreterek finansman sağlayan ve bunu vekâlet yoluyla işleyen bir finansal aracılık (iş organizasyonu) modelidir (Ergüven, 2021, s. 7).

Sistem, tasarrufta bulunanların bir grup oluşturduğu, *finansman kullanımının tasarruf etme şartına bağlı* (Çekin, 2018, s. 51) olduğu ve bu nedenle *gruptaki her bir üyenin tamamen veya kısmen verilen bir fona düzenli bir şekilde katkıda bulunduğu* (Ardener, 1964, s. 216) bir sistemdir.

Tasarrufa finansman sistemi, 6361 sayılı kanunun genel gerekçesinin 7'inci alt bendinde, *firma ve müşteri arasında önceden kararlaştırılmış olan ya da müşteri grupları içinde çekiliş yapma gibi yöntemlerle belirlenen vadeye kadar müşterinin birikim yapması karşılığında müşterilere konut veya taşıt edinebilmeleri amacıyla finansman kullandırılması faaliyeti* şeklinde tanımlanmıştır.

Tasarruf finansman sistemi, uzun yıllar konut, taşıt, arsa, işyeri benzeri birçok varlığın finansmanında ve farklı isimler altında kullanılmıştır. 6361 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte sağlanacak finansman konut, taşıt ve çatılı işyeri ile sınırlandırılmıştır. Kanunun 39/A maddesinde şirket ile müşteri arasında düzenlenen sözleşmede olması gereken hususlar tek tek belirtilmiştir. Müşterinin sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmemesi ve taksitlerini zamanında ödememesi durumunda şirket, müşterinin tahsis sırasını erteleyebilecek veya sözleşmede belirlenen esaslar çerçevesinde sözleşmeyi tek taraflı feshedebilecektir. Bunun dışında sözleşme, şirket tarafından tek taraflı olarak feshedilmeyecektir.

Kanun ile küçük tasarruf sahiplerinin ihtiyaçlarına bir ölçüde cevap verildiği düşünülen sistem, gözden geçirilerek paydaşlarının üstlendikleri riskler ile kazanımlar bakımından şeffaflaştırılmıştır. Katılımcılar ile şirketler arasındaki ilişki açıkça tanımlanmış ve hukuki zemine oturtulmuştur.

Genel itibariyle ülkemizde tasarruf finansman şirketleri, tasarruf finansman sistemi adı altında birçok farklı yöntem uygulamaktadırlar. Özellikleri bakımından uygulanan bu yöntemler özünde *Çekilişli Teslim Yöntemi* ve *Bireysel Yöntem* şeklinde iki ana yöntemden ibarettir. Bu

yöntemlerin de kendi içinde farklı ödeme koşulları, tahsisat süreleri ve sıralama yöntemleri bakımından alt yöntemlere ayrılmaktadır. Ayrıca hiçbir yöntemde *konut veya taşıt gibi bir varlığın teslimatı yapılmamakta, ancak bir bedel ödemesi söz konusu olmaktadır* (Koç & Çekin, 2019, s. 13). Bedel ise katılımcıya taahhüt edilen finansman tutarında ve satıcı konumundaki üçüncü kişilere ödenmektedir.

2. Literatür Taraması

Tasarruf finansman sistemi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; sosyal çevre, tutum, memnuniyet, maliyet, dini hassasiyet gibi faktörler, tercih nedenleri arasında yer almaktadırlar. Dini hassasiyet faktörü içinde yer alan tasarruf finansman sisteminin faizsiz olması ise tercih nedenleri içinde en temel neden olarak öne çıkmaktadır. Maliyet unsurunun da tercihleri etkilediği ancak oransal olarak dini hassasiyet ile kıyaslanmayacak kadar düşük olduğu görülmektedir.

Dünyada farklı isimler altında uygulanan birçok tasarruf finansman sistemi, modeli ve yöntemi bulunmaktadır. Ancak yapı itibariyle bu sistemlerin, modellerin ve yöntemlerin hepsi ROSCA (Dönüşümlü Tasarruf ve Kredi Birliği) çatısı altında toplanmaktadır.

ROSCA'nın ilk akademik tanımı, Ardener (1964) tarafından yapılmıştır. Nijerya'da yaptığı çalışmada, yerli halktan bazı insanların belirli bir süre için bir gruba dâhil olduklarını, grup içinde para toplandığını ve toplanan paranın grup üyeleri arasında el değiştirdiğini belirlemiştir. ROSCA olarak isimlendirdiği bu oluşumların yaptığı işlemleri, gayri resmî bankacılık ve kredi işlemleri olarak nitelendirmiştir. Bu çalışma, Low (1995) tarafından genişletilerek *ROSCA'lara Dair Bir Kaynakça Araştırması* adı altında kitap olarak yayınlamıştır. ROSCA'ları ekonomik, sosyal ve kültürel bir kurum şeklinde nitelendiren Sanders (2010), kültürel farklılıklardan dolayı her ülkede farklı isimler altında ve değişik biçimlerde oluşturulduklarını ifade etmiştir. Sisteme dâhil olan bireylere tasarrufları karşılığında hem finansman hem de ihtiyat imkânı sağladığını belirtmiştir. İslami finans sisteminde yer alan klasik karz (faizsiz borç verme, ödünç mal verme) sistemini inceleyen Salleh (2013), sistemin ROSCA'ya benzer bir nitelikte ve kapalı bir yapıya sahip olduğunu belirlemiştir. Sistemin hem riba kapsamında hem de İslami finans ilkelerine aykırı olan geleneksel finans sisteminin aksine daha düşük bir maliyetle ve faizsiz bir şekilde geleneksel finans sistemine erişim imkânı kısıtlı tüketicilere erişilebildiğini savunmuştur. Abdul Samad (2007), konut finansmanında faizsiz finansman tercih nedenlerini belirlemek için Malezya'da yaptığı çalışmada dini hassasiyetin, İslami konut finansmanının kullanılmasının arkasındaki faktör olduğunu, yine Fauziah vd. (2008), sadece fetva kurullarının onayı değil aynı zamanda dini hassasiyetin ve sosyal etkinin de tercihlerde belirleyici olduğunu

tespit etmişlerdir. Bassir vd. (2014), dini hassasiyet ile birlikte finansman maliyetinin de faizsiz finansman tercihinde güçlü bir etken olduğunu ifade etmişlerdir. Khan vd. (2020), Pakistan’da bireylerin konut finansmanı tercihinde sistem hakkındaki bilgi düzeyinin, reklamların, finansman kuruluşunun itibarının, sunulan finansman türlerinin ve İslami finans ilkelerine uygunluğun etkili olduğunu saptamışlardır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde tasarruf finansman sistemi tercihinde birçok etkenin belirleyici olduğu görülmektedir. Farklı tercih nedenlerini tek bir kavramsal çerçevede birleştirmek isteyen Tanveer vd. (2023), İngiltere’de yaptıkları çalışmada, dini hassasiyet ile birlikte maliyetin, güvenilirliğin, sunulan finansman türlerinin ve ödeme koşullarının tercihlerde en etkili faktörler olduklarını belirlemişlerdir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Tekerek (2013) çalışmasında, kurumsal olmayan yollardan konut sahibi olmak isteyenlerin %71’inin faizden kaçınmak için tasarruf finansman sistemini tercih ettiklerini, Ergüven & Kaya (2016) ise çalışmalarında % 80’inin sistem faizsiz olduğu için tasarruf finansman sistemini tercih ettiklerini belirlemişlerdir. Arıcan & Savut (2022) Türkiye’de muhafazakârlık ve tasarruf finansman sistemi arasındaki ilişkide faiz uygulamasının belirleyici olduğu ancak bu ilişkinin sadece muhafazakârlık ile açıklanamayacağı, ekonomik nedenlerin de ön planda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kumbasar (2016) yaptığı çalışmada, tasarruf finansman sisteminin diğer ev alma sistemlerinden ayıran özelliklerinin neler olduğunu tespit etmeye çalışmıştır. Sistemin faizsiz olması, her bütçeye göre seçenekler sunması, sistem ile Türkiye’nin her yerinden ev alınabilmesi, kirada olanlar için yardım yapılması ve geri ödemelerde kolaylıkların sağlanması tasarruf finansman sistemini diğer ev alma sisteminden ayıran özellikler olduğunu belirtmiştir. Tasarruf finansman sistemini banka kredileri ile karşılaştıran Akpolat (2018), konut fiyat artışlarına, faiz oranlarına ve enflasyon bağlı olarak tasarruf finansman sisteminin banka kredilerine göre ilk 30’uncu aya kadar avantajlı olduğunu sonraki aylarda bu avantajını kaybettiği sonucuna varmıştır. Günel & Bircan (2022), yaptıkları çalışmada, katılımcıların konut finansmanı tercihlerinde yaş, eğitim durumu, şehir, medeni durum, konut sahipliği, aylık ortalama hane halkı geliri, konut finansmanı alınan kurum ve finansman kurumlarının çalışma usulü değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar olduğunu belirlemişlerdir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde sisteminin faizsiz oluşu, sistemin tercih edilme nedenleri arasında ilk sırada olduğu görünmektedir. Yapılan bu çalışmada da sistemin faizsiz olması tercih nedenleri içinde başlıca faktör olmakla birlikte maliyet faktörü altında yer alan ödeme koşullarının cazip olması, tercih nedenleri içinde ilk sırada yer almıştır. Bu durum çalışmanın,

katılımcı tercihlerinde dini hassasiyet faktörünün yanında maliyet faktörünün de ön planda olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

3. Veri Seti ve Yöntem

Tasarruf finansman sistemini tercih eden katılımcılar ile ilgili veriler, katılımcılar ile yüz yüze (kişisel) yapılan ve kapalı uçlu soruların yer aldığı anket uygulamasından elde edilmiştir. Anket, tasarruf finansman şirketlerinin faaliyette bulunduğu şubelere gidilerek şubelerin mekânsal ortamında yapılmıştır. Anket, % 5 önem seviyesine göre eksik doldurma ve yanlış doldurma ihtimalleri de göz önüne alınarak tasarrufa finansman sistemini aktif kullanan 384 katılımcıya uygulanmıştır. Anket iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, tasarruf finansman sistemini tercih eden katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri ile ne tür finansman kullandıklarına ve daha önce faizli finansman kullanıp kullanmadıklarına ilişkin 10 soru bulunmaktadır. İkinci bölümde ise katılımcıların tercih nedenlerini belirlemeye yönelik 33 soru bulunmaktadır. Anket soruları, beşli Likert tipi ölçek şeklinde, katılımcıların tercih nedenini belirlemeye yönelik ve kolayca cevaplayabilecekleri formda hazırlanmıştır.

3.1. Araştırmanın amacı ve önemi

Finans alanında İslami finans sistemi prensipleriyle işletilen tasarruf finansman sisteminin tercih nedenlerinin belirlenmesi konusunda birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar daha çok sistem, yasal statüye kavuşmasından önce yapılmıştır. Yasal düzenlemelerin sonrasında sistemin yasal düzenlemeler çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi gerekli ve önemli bir çalışma konusu olarak görülmektedir (Tursun, 2021, s. 179). Çıkarılan yeni kanuna ve değişen ekonomik ve sosyal şartlara bağlı olarak tüketici davranışlarının ve nihayetinde tüketici tercih nedenlerinin değişebileceği düşünülmüş ve yeni bir araştırma yapılarak tercih nedenleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Keşifsel ve betimsel nitelikte olan bu çalışmada, finans sektörünün önemli bir finansman aracı ve aynı zamanda faizsiz bir finansman kaynağı olan tasarruf finansman sisteminin tercih nedenleri araştırılmıştır. Tasarruf finansman sistemi tercihi etki eden faktörleri belirlemek amacıyla katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik değişkenleri ile sistemi tercih etme nedenleri arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bilgi üretmek: Tasarruf finansman sisteminin farklı boyutlarını ortaya çıkarmak amacıyla bu alanda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmalarda yapılan anketler de dikkate alınarak yeni bir anket oluşturulmuş ve uygulanmıştır. Yapılan anketler neticesinde toplanan veriler ile tasarruf finansman sistemi hakkında yeni bilgilere ulaşılmıştır.

Sorun çözmek: Araştırmada üzerinde durulan ve açıklanmaya çalışılan sorun, araştırma problemi ile belirlenmektedir. Araştırma probleminin iyi belirlenmesi yapılan araştırmanın çok daha başarılı olmasını sağlayabilmektedir.

Tasarruf finansman sistemi, birçok açıdan ve değişik biçimlerde incelenebilir ya da araştırılabilir. Araştırmanın yönü, kapsamı ve derinliği hakkında araştırmacı bir dağınıklık ve kararsızlık yaşayabilir. Bu dağınıklık ve belirsizliğin giderilmesi, araştırma problemi ve hipotezinin net bir şekilde ortaya konulması ile mümkün olacaktır (Arıkan, 2011, s. 39).

Tasarruf finansman sisteminde; konut, taşıt ve çatılı işyeri finansmanı tahsis sırasına göre sağlanmaktadır. Diğer finansman sistemlerinde ise herhangi bir tahsis sırası bulunmamakta ve finansman anında sağlanmaktadır.

Bu çalışmada, tahsis sırasına ve tasarruf şartına bağlı olarak finansmanın anında sağlanmamasına rağmen katılımcıların neden tasarruf finansman sistemini tercih ettikleri araştırılmıştır. Aynı zamanda katılımcılara uygulanan anket ile tasarruf finansman sisteminin tercih nedenleri içinde en düşük tercih nedenlerinin belirlenmesi ve çözümü noktasında katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Yeni ürünler geliştirmek: Tasarruf finansman şirketlerinin sunduğu finansman türlerinin katılımcıların ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışma ile tasarruf finansman şirketlerine yeni finansman türlerini geliştirebilmeleri konusunda yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın önemi ise; Tasarruf finansman sistemi, konut, taşıt ve çatılı işyeri finansmanında diğer faizli finansman yöntemlerine alternatif bir sistem olarak ortaya çıkmıştır. 6361 sayılı yasada yapılan değişiklikle sistem, yasal bir statüye kavuşturulmuştur.

Tasarruf finansman sisteminin tercih nedenleri ve sistemin olumlu ya da olumsuz yönleri belirlenirse, sistemi kullanmayı düşünenlere önemli bilgiler verilmiş olur. Sistemin, tercih edenlerin beklentilerini karşılayıp karşılamadığı, yapılacak bu tür araştırmalar ile belirlenebilecektir. Yapılan bu çalışma ile 6361 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapılan çalışmalarda belirlenen tercih nedenlerinin, yürürlüğe giren kanuna, ekonomik ve sosyal şartlara göre değişip değişmediğinin belirlenebileceği umulmaktadır.

3.2. Araştırmanın evreni ve örnekleme

TRB1 Bölgesinde faaliyet gösteren tasarruf finansman şirketlerinin müşteri sayılarına ulaşmak için ilgili şirketlerden bazılarının şubelerine gidilerek, bazılarının ise şube yetkilileriyle

televizyonda görüşülerek veriler elde edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. TRB1 Bölgesinde yer alan Tunceli ilinde herhangi bir tasarruf finansman şirketi bulunmadığından hesaplama dâhil edilmemiştir.

TRB1 bölgesinde faaliyet gösteren tasarruf finansman şirketlerinin Şubat 2021 tarihi itibarıyla aktif müşteri sayısı 19.207 kişidir. Ulaşılması gereken müşteri sayısının formül ile yapılan hesaplamada ulaşılması gereken asgari örneklem sayısının 377 olduğu sonucuna varılmıştır. Tabloda ise ulaşılması gereken asgari örneklem sayısı, 370 olarak gösterilmiştir. Ancak uygulanan anketlerde hata, noksan ve eksiklik olabileceği düşüncesiyle daha uygun ve doğru verilerin elde edilebilmesi için ulaşılması gereken asgari örneklem sayısının 384 olmasına karar verilmiştir.

Bu bağlamda 384 katılımcı, 19.207 aktif müşteri sayısına oranlanarak her ilde ulaşılması gereken katılımcı sayısı belirlenmiştir. TRB1 bölgesinde yer alan illere göre ulaşılması gereken asgari örneklem sayısı, Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: İllere Göre Örneklem Sayısı

Kodu	Bölge	Alt Kodu	İller	Aktif Müşteri Sayısı	Müşteri Örneklem Sayısı	Yüzde
TRB1	Malatya	TRB11	Malatya	10.631	212	55
		TRB12	Elâzığ	6.916	138	36
		TRB13	Bingöl	1.660	34	9
		TRB14	Tunceli	0	0	0
Toplam				19.207	384	100

Not: Bu bölge Türkiye nüfusunun %2,2’sini oluşturmaktadır (Güven & Aslan, 2020, s. 36).

TRB1 bölgesinde ulaşılması gereken katılımcıların asgari örneklem sayısı 384’dür. TRB1 bölgesinde yer alan illerde ulaşılması gereken asgari örneklem sayısı Malatya için 212, Elâzığ için 138 ve Bingöl için 34 olarak hesaplanmıştır.

Anket ile veri toplama sürecine 01.08.2021 tarihinde başlanmıştır. 06.12.2021 tarihine kadar bazı anketlerde hata, noksan ve eksiklik olabileceği düşüncesiyle toplam 390 katılımcıya ulaşılmış ve yüz yüze anket uygulanmıştır. 390 anketin içinden 6 anket çalışmadan çıkarılmış (soruların tamamına cevap verilmeyen ve eksik kalan), geriye kalan 384 anket ile analizlerin yapılmasına karar verilmiştir. Belirli evren için kabul edilebilir örneklem büyüklüklerini gösteren tabloda (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004, s. 50), $\alpha= 0.05$ de ∞ serbestlik derecesine göre ulaşılması gereken katılımcı sayısı 370 olarak belirtilmiştir. Karar verilen örneklem sayısının makul düzeyde ve ana kütleyi temsil etme yeterliliğine sahip olduğu düşünülmektedir.

Varsayımlar; Tasarruf finansman sistemini aktif olarak kullanan katılımcılar; diğer finansman sistemlerinde uygulanan faiz oranlarından, kâr oranlarından ve finansman kullanım koşullarından haberdardırlar. Bilerek ve isteyerek tasarruf finansman sistemini tercih etmişlerdir. Tasarruf finansman sistemini kullanan katılımcılar, çeşitli nedenlerle mevcut diğer finansman sistemlerini tercih etmeyen katılımcılardan oluşmaktadır. Anket uygulanan katılımcılar; tasarruf finansman sistemini en az bir defa kullanarak finansman sağlamış veya gayrimenkul sahibi olmuş ya da olmak isteyenlerdir. Katılımcıların görüşme sırasında anket sorularına doğru ve samimi cevaplar verdikleri kabul edilmiştir.

3.3. Araştırma verilerinin analizi ve bulgular

Araştırma verilerinin analizi ve elde edilen bulgular, aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Tablolarda yer alan bilgiler açıklanmış ve yorumlanmıştır.

3.3.1. Betimsel analiz

Araştırma kapsamında tasarruf finansman sistemini kullanan ve anket dolduran katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri, ankette yer alan ilk 10 soru ile belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı tek tablo haline getirilmiş ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Özelik	Frekans	Yüzde %
Cinsiyet	Erkek	266	69,3
	Kadın	118	30,7
Medeni Durum	Evli	215	56
	Bekâr	157	40,9
	Dul	12	3,1
Yaş	30 yaş altı	130	33,9
	31-40 yaş arası	131	34,1
	41-50 yaş arası	67	17,4
	51 yaş ve üstü	56	14,6
Eğitim Durumları	İlköğretim	30	7,8
	Lise	111	28,9
	Ön Lisans	101	26,3
	Lisans	129	33,6
	Lisansüstü	13	3,4
Meslek Durumları	Kamu Sektörü	182	47,4
	Özel Sektör	154	40,1
	Serbest Meslek	26	6,8
	Emekli	7	1,8

	İşsiz	15	3,9
Finansman Türü	Ev almak için	242	63
	Araba almak için	138	35,9
	Diğer	4	1
Gelir Durumu	0-2.825 TL arası gelire sahip	35	9,1
	2.826-4.500 TL arası gelire sahip	128	33,3
	4.501-7.576 TL arası gelire sahip	201	52,3
	7.577 TL ve üzeri gelire sahip	20	5,2
Üyelik Süresi	24 ay ve altı	274	71,4
	25-48 ay arası	86	22,4
	49-72 ay arası	10	2,6
	73-90 ay arası	7	1,8
	91-120 ay arası	7	1,8
Finansman Miktarı	100.000 TL'ye kadar	63	16,4
	101.000 -200.000 TL arası	101	26,3
	201.000 -300.000 TL arası	154	40,1
	301.000 TL ve üstü	66	17,2
Faizli Finansman Kullanım Durumu	Evet	140	36,5
	Hayır	244	63,5

TRB1 bölgesinde araştırma kapsamına girenlerin içinde erkek olanların oranı % 69,3 (266 kişi), kadın olanların oranı ise % 30,7 (118 kişi)'dir. Bu sonuç, araştırmaya giren katılımcıların içinde kadın katılımcıların da çok fazla olduğunu göstermektedir.

Medeni durumlarına göre katılımcıların % 56'sının (215) evli, % 40,9'unun (157) bekâr ve % 3,1'inin (12 kişi) ise boşanmış veya eş vefatı nedeniyle dul kalmış kişilerden oluşmaktadır.

Katılımcıların en fazla % 34,1 (131) ile 31-40 yaş ve % 33,9 (130) 30 yaş altı grubunda oldukları görülmektedir. 51 yaşın üstündeki katılımcılar ise % 14,60 (56) ile en az katılımcı yaş grubunu oluşturmaktadır.

Eğitim durumlarına göre katılımcılar, % 26,30'u (101) ön lisans mezunu, % 33,60'ı (129) lisans mezunu ve % 3,4'ü (13) lisansüstü mezunu olduklarını belirtmişlerdir. İlköğretim ve lise mezunu olduklarını belirten katılımcıların toplam oranı ise % 36,70 (141) şeklindedir.

Araştırmaya katılan ve tasarruf finansman sistemini tercih eden katılımcıların % 47,4'ü (182) kamu sektöründe çalıştıklarını, % 1,8'i (7) emekli ve % 3,9'u (15) ise işsiz olduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların % 63'ü (242) ev almak için tasarruf finansman sistemine dâhil olduklarını belirtmişlerdir. Araba almak için sisteme dâhil olan katılımcıların oranı ise % 35,9 (138) olarak görülmektedir.

Gelir durumu, 2021 yılının ilk 6 aylık dönemindeki asgari ücrete, ortalama memur maaşına ve yoksulluk sınırına göre 0-2.825 TL, 2.826-4.500 TL, 4.501-7.576 TL, 7.577 TL ve üstü şeklinde gruplara ayrılmıştır. Tasarruf finansman sistemine dâhil olan katılımcıların % 33,3'ü 2.826-4.500 TL arası ve % 52,3'ü 4.501-7.576 TL arası gelir grubunda, % 9,1'inin (35) ise asgari ücret ve altındaki gelir grubunda yer almaktadırlar.

Tasarruf finansman sistemi ile sağlanan finansman, 120 ay ile sınırlıdır. Uygulanan ankette üyelik süresi 24 aylık gruplar şeklinde düzenlenmiştir. Tasarruf finansman sistemini tercih eden katılımcıların % 71,4'ü (274) son 24 ay içinde sisteme dâhil olduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların konut, taşıt, çatılı işyeri gibi menkul veya gayrimenkulü satın almak için ihtiyaç duydukları finansman tutarı, 201.000-300.000 TL arasında ve % 40,1 oran ile ilk sırada yer almaktadır.

Tasarruf finansman sistemini tercih eden katılımcıların % 63,5'i (244) daha önce faizli finansman kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

3.3.2. Faktör analizi

Yapılan faktör analizinde, verimax ve temel bileşenlere ayırma yöntemi kullanılarak ölçeğin geçerliliğini ve yargıların faktör yapısını tespit edilmeye çalışılmıştır.

6361 sayılı kanunda ve kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmelikte temerrüt şartlarına ve uygulanacak cezalara ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır. 6361 sayılı kanunun 39/A maddesinin 5'inci alt bendinde ve yönetmeliğin 16/4 maddesinde temerrüt şartlarının ve hükümlerinin taraflarca yapılacak sözleşmede kararlaştırılacağı belirtilmiştir. Bu nedenle yapılan araştırmada anket soruları içinde yer alan Tablo 3'deki yargı, faktör analizine dâhil edilmemiştir.

Tablo 3: Faktör Analizi Dışında Tutulan Yargılar

No	YARGILAR
29	Tasarruf finansman sisteminde taksitlerin zamanında ödenmemesi nedeniyle alınan gecikme bedeli diğer faizli sistemlere göre daha düşüktür.

Örneklemeden elde edilen verilerin yeterliliği sağlayıp sağlamadığını belirlemek için KMO testi, ölçeğin geçerli olup olmadığını belirlemek için Bartlett küresellik testi yapılmıştır. KMO testi 0,878 ve Bartlett küresellik testi ($p < 0,01$) olarak hesaplanmıştır. Bu test sonuçları, ölçeğin yeterli ve geçerli olduğunu göstermiştir.

Elde edilen sonuçlar, örneklem büyüklüğünün yeterli ve faktör analizinin yapılması için uygun olduğunu göstermektedir.

Tasarruf finansman sistemi tercih ölçeğine örneklemden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin belirlenmesi için yapılan normallik testinde (Shapiro-Wilk) $p > 0,05$ ve istatistik değeri ise 0,993 çıkmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Araştırmada kullanılan anketin içsel tutarlılığını ve güvenilirliğini belirleyen Cronbach Alpha değeri, 0,893 şeklinde bulunmuştur. 0,70'den büyük olan Cronbach Alpha değeri, katılımcıların tasarruf finansman sistemi tercihlerine etki eden faktörlerin tespiti için 32 yargıdan oluşan ve uygulanan anketin güvenilir olduğunu göstermiştir.

Yapılan faktör analizi ile anlamlı 6 faktör elde edilmiştir. Öz değeri 1'den büyük ve faktör yükleri 0,50'nin üstünde olan maddeler, toplam varyansın % 78,26'sını açıklamaktadır. Faktörlerin tanımlayıcı özellikleri ile çarpıklık ve basıklık değerleri, Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4: Faktörlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Alt Boyutlar	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Sosyal Etki	3,089	0,6381	,125	,248
Tutum	3,887	0,6667		
Din Hassasiyet	4,363	0,5485		
Güvenirlilik	2,920	0,6707		
Memnuniyet	4,128	0,4627		
Maliyet	4,279	0,5491		

Faktörlerin tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde, dini hassasiyet faktörünün 4,36 ortalama ile katılımcıların tercihinde en etkili faktör olduğu görülmektedir.

Çarpıklık ve basıklık değerleri, kabul edilebilir değerler içinde yer almaktadır.

Faktör analizi sonucu ortaya çıkan boyutlar ve bunların içerdiği alt değişkenler, araştırmaya katılan katılımcıların tasarruf finansman sistemi tercih nedenlerinin 6 başlık altında incelenebileceğini göstermektedir. Bunlar;

Sosyal Etki (Faktör 1; Ortalama: 3,089): Kendi içinde 0,948 güvenilirliğe sahip olan bu faktör, toplam varyansın % 24,74'ünü açıklayan yedi değişkenden meydana gelmektedir. Faktörü meydana getiren değişkenler, tasarruf finansman sisteminin toplumda algılama biçimini ve katılımcıları etkileme düzeyini ifade etmektedir. Faktöre en büyük katkıyı, tasarruf finansman sistemine katılanların sistemle ilgili düşünceleri tercihimi etkiler (faktör yükü: 0,956) değişkeni sağlamaktadır.

Tutum (Faktör 2; Ortalama: 3,887): Bu faktör beş değişkenden meydana gelmektedir. Kendi içinde 0,968 güvenilirliğe sahip olan bu faktör toplam varyansın % 21,32'sini açıklamaktadır. Değişkenlerin dördü tasarruf finansman sistemi ile ilgili katılımcıların düşüncelerine, biri ise katılımcıların sistemin farkındalığına yönelik yargılardan oluşmuştur. Faktöre en büyük katkıyı tasarruf finansman sisteminin şeffaf bir finansman sistemi olduğuna inanıyorum (faktör yükü: 0,934) değişkeni sağlamaktadır.

Dini Hassasiyet (Faktör 3; Ortalama: 4,363): En yüksek ortalamaya sahip bu faktör kendi içinde 0,916 güvenilirliğe sahip olan altı değişkenden oluşmaktadır. Faktör toplam varyansın % 12,05'ini açıklamaktadır. Bütün değişkenler, sistemin dini ilkelere göre faaliyette bulunup bulunmadığına ilişkin katılımcıların algısına yönelik ifadelerdir. Faktöre en yüksek katkıyı, tasarruf finansman sistemini tercih nedenim, faizsiz bir finansman sistemi olmasıdır (faktör yükü: 0,931) değişkeni sağlamaktadır.

Güvenirlilik (Faktör 4; Ortalama: 2,9203): En düşük ortalamaya sahip faktör kendi içinde 0,915 güvenilirliğe sahip beş değişkenden oluşmaktadır. Faktör, toplam varyansın % 8,95'ini açıklamaktadır. Değişkenlerin tamamı tasarruf finansman şirketlerinin yaptıkları işlemlere yönelik ifadelerden oluşmaktadır. Faktöre en büyük katkıyı, tasarruf finansman şirketlerinin yaptığı işlemleri sorgulama ihtiyacı hissetmem (faktör yükü: 0,948) değişkeni sağlamaktadır.

Memnuniyet (Faktör 5; Ortalama: 4,128): Faktör, kendi içinde 0,945 güvenilirliğe sahip beş değişkenden meydana gelmektedir. Toplam varyansın % 5,04'ünü açıklamaktadır. Değişkenler, katılımcıların aldığı hizmetin kalitesine ve memnuniyetlerine yönelik ifadelerden oluşmaktadır. Faktöre en büyük katkıyı, tasarruf finansman sistemini rahatlıkla çevremdeki insanlara önerebilirim (faktör yükü: 0,828) değişkeni sağlamaktadır.

Maliyet (Faktör 6; Ortalama: 4,279): Bu faktör ise kendi içinde 0,808 güvenirlığe sahip dört değişkenden meydana gelmektedir. Toplam varyansın % 3,15'ini açıklamaktadır. Değişkenler, sistemin maliyet durumuna ve ödeme koşullarına yönelik ifadeler içermektedir. Faktöre en büyük katkıyı, tasarruf finansman sistemi, faizli finansman sistemlerine göre daha düşük maliyetlidir (faktör yükü: 0,778) değişkeni sağlamaktadır. Tüm değişkenler incelendiğinde, faktör yüklerinin 0,50'nin üzerinde olduğu görülmektedir. Değişkenler aynı zamanda katılımcıların tasarruf finansman sistemi tercih nedenlerine ilişkin değerlendirmeleri de desteklemektedir.

3.3.3. Tasarruf finansman sistemi tercihinin yönelik yargıların ortalamaları

Katılımcıların tasarruf finansman sistemini tercih nedenleri ile demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri arasındaki ilişkinin tespiti amacıyla t-testi uygulanmıştır. Ankete katılan katılımcıların tasarruf finansman sistemini kullanırken değişkenlere verdikleri önem düzeyi değerlendirmesinde 5’li Likert tipi ölçekten yararlanılmıştır.

Katılımcıların yargılara verdiği önem düzeyine ilişkin bulgular, Tablo5’te gösterilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Yargılara Verdiği Önem Düzeyine İlişkin Bulgular

YARGILAR	Cevapların Dağılımı										n	Standart Sapma	Ortalama	p
	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Katılıp katılmama oranım eşit		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum					
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%				
1-Tasarruf finansman sistemi, dini tercihlerime uygun bir finansal sistemdir.	179	46,6	182	47,4	22	5,7	1	3	0	0	384	,610	4,40	0,000
2-Yaptığım diğer bütün finansal işlemlerin faizsiz olmasına dikkat ederim.	170	44,3	166	43,2	45	11,7	3	0,8	0	0	384	,705	4,31	0,000
3-Tasarruf finansman sistemindeki ödeme koşullarının cazip olması tercihimin etkiler.	200	52,1	160	41,7	21	5,5	3	0,8	0	0	384	,636	4,45	0,000
4-Tasarruf finansman sistemini rahatlıkla çevremdeki insanlara önerebilirim.	68	17,7	288	75,0	28	7,3	0	0	0	0	384	,490	4,10	0,000
5-Tasarruf finansman sistemini kullanmaktan hiç pişmanlık duymadım, iyi ki bu sisteme kaydoldum.	81	21,1	280	72,9	23	6,0	0	0	0	0	384	,499	4,15	0,000
6-Tasarruf finansman sisteminde sadece konut, taşıt ve işyeri için finansman sağlanması yeterli değildir. Diğer ihtiyaçlar içinde bu sistemin kullanılmasını istemedim.	122	31,8	194	50,5	62	16,1	3	0,8	3	0,8	384	,754	4,12	0,000
7-Tasarruf finansman şirketlerinin toplum içindeki imajı bu şirketleri tercih etmemi etkiler.	3	0,8	109	28,4	192	50,0	76	19,8	4	1,0	384	,741	3,080	0,000
8-Diğer faizli finansman sistemlerinin tercih edilmesi çevremde hoş karşılanmaz.	12	3,1	72	18,8	218	56,8	73	19,0	9	2,3	384	,773	3,01	0,000
9-Tasarruf finansman şirketlerinde çalışan personelin samimi ve yardımsever tutumları tercihimin etkiler.	12	3,1	73	19,0	218	56,8	72	18,8	9	2,3	384	,773	3,02	0,000
10-Tasarruf finansman sistemine katılanların sistemle ilgili düşünceleri tercihimin etkiler.	15	3,9	85	22,1	223	58,1	59	15,4	2	0,5	384	,732	3,14	0,000
11-Tasarruf finansman sistemini tercih nedenim, faizsiz bir finansman sistemi olmasıdır.	177	46,1	186	48,4	18	4,7	3	0,8	0	0	384	,617	4,40	0,000
12-Tasarruf finansman şirketleri faaliyetlerinde İslami emirlere ve yasaklara göre hareket ederler.	185	48,2	152	39,6	42	10,9	5	1,3	0	0	384	,724	4,35	0,000
13-Tasarruf finansman şirketlerinin yaptığı reklamlar tercihimin etkiler.	6	1,6	81	21,1	233	60,7	62	16,1	2	0,5	384	,672	3,07	0,000
14-Çevremdeki insanlar, tasarruf finansman sistemi aracılığıyla kullandıkları finansmanın daha bereketli olduğunu düşünürler.	155	40,4	208	54,2	18	4,7	3	0,8	0	0	384	,605	4,34	0,000

15-Tasarruf finansman şirketleri, yaptıkları finansal faaliyetlerin dine uygun olduğunu gösteren icazet belgesi almaları tercihimi olumlu yönde etkiler.	179	46,6	176	45,8	26	6,8	3	0,8	0	0	384	,648	4,38	0,000
16-Yaşadığım çevrenin kültürü, tasarruf finansman sistemini tercih etmemi etkiler	12	3,1	81	21,1	213	55,5	73	19,0	5	1,3	384	,759	3,06	0,000
17-Tasarruf finansman şirketlerince sunulan hizmetlerden yeteri kadar haberdarım.	57	14,8	231	60,2	87	22,7	9	2,3	0	0	384	,674	3,88	0,000
18-Tasarruf finansman sistemi oldukça basit ve kolay anlaşılır bir sistemdir.	91	23,7	170	44,3	109	28,4	14	3,6	0	0	384	,809	3,88	0,001
19-Tasarruf finansman sistemindeki finansman işlemleri çok kısa sürede sonuçlandırılır.	74	19,3	270	70,3	39	10,2	1	0,3	0	0	384	,546	4,09	0,000
20-Tasarruf finansman şirketlerinin hizmet kalitesinden oldukça memnunum.	92	24,0	266	69,3	25	6,5	1	0,3	0	0	384	,536	4,17	0,000
21-Tasarruf finansman sistemi ile ilgili yapılan kanuni düzenleme, tasarruf finansman şirketlerini tercih etmemi olumlu yönde etkiledi.	16	4,2	94	24,5	245	63,8	28	7,3	1	0,3	384	,658	3,25	0,000
22-Tasarruf finansman sistemi, yardımlaşmaya dayalı ve güvenilir bir finansman sistemidir.	73	19,0	288	75,0	23	6,0	0	0	0	0	384	,483	4,13	0,000
23-Tasarruf finansman şirketlerinin yaptığı işlemleri sorgulama ihtiyacı hissetmem.	0	0	85	22,1	206	53,6	86	22,4	7	1,8	384	,720	2,96	0,000
24-Tasarruf finansman şirketleri ev, araba, işyeri teslimatlarını zamanında yapmaktadırlar.	0	0	58	15,1	227	59,1	89	23,2	10	2,6	384	,686	2,87	0,000
25-Alınan ev, araba gibi varlıkların borç ödeninceye kadar teminat altına alınması için üzerine ipotek tesis edilmesi gereklidir.	1	0,3	71	18,5	196	51,0	110	28,6	6	1,6	384	,728	2,87	0,000
26-Tasarruf finansman sistemi, faizli finansman sistemlerine göre daha düşük maliyetlidir.	158	41,1	181	47,1	40	10,4	5	1,3	0	0	384	,700	4,28	0,000
27-Tasarruf finansman sisteminin maliyetleri, faizli finansman sistemlerine göre daha yüksek olsa da tasarruf finansman sistemini tercih ederim.	12	3,1	123	32,0	162	42,2	60	15,6	27	7,0	384	,937	3,09	0,000
28-Tasarruf finansman sisteminde verilen hizmetler karşılığında alınan organizasyon ücreti makul düzeydedir.	2	0,5	72	18,8	174	45,3	125	32,6	11	2,9	384	,785	2,82	0,000
30-Tasarruf finansman sistemi, diğer finansman sistemlere göre daha uygun taksit ve daha esnek ödeme koşullarına sahiptir.	145	37,8	201	52,3	34	8,9	4	1,0	0	0	384	,661	4,27	0,000
31-Tasarruf finansman sisteminin şeffaf bir finansman sistemi olduğuna inanıyorum.	67	17,4	221	57,6	88	22,9	8	2,1	0	0	384	,692	3,90	0,000
32-Tasarruf Finansman sistemi, İslami katılım bankalarının sistemlerinden farklıdır.	63	16,4	227	59,1	86	22,4	8	2,1	0	0	384	,680	3,90	0,000
33-Tasarruf finansman şirketlerinin arasında pek farkı yoktur. Çalışma prensipleri aynıdır.	59	15,4	229	59,6	87	22,7	9	2,3	0	0	384	,679	3,88	0,000

Tercih nedenlerine ilişkin yargıların genel ortalaması 3,73 ve standart sapması 0,330 olarak hesaplanmıştır. 20'si genel ortalamanın üstünde yer alan yargıların 12'si genel ortalamanın altında yer almıştır.

Elde edilen bulgulara göre, tasarruf finansman sistemi tercihinde önemli derecede etkili bulunan yargılar, Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Tercihlerde Önemli Derecede Etkili Bulunan Yargılar

YARGILAR	n	Ortalama	Standart Sapma	t
Tasarruf finansman sistemindeki ödeme koşullarının cazip olması tercihimizi etkiler.	384	4,451	,610	137,065
Tasarruf finansman sistemi, dini tercihlerime uygun bir finansal sistemdir.	384	4,404	,636	141,504
Tasarruf finansman sistemini tercih nedenim, faizsiz bir finansman sistemi olmasıdır.	384	4,398	,617	139,582
Tasarruf finansman şirketleri, yaptıkları finansal faaliyetlerin dine uygun olduğunu gösteren icazet belgesi almaları tercihimizi olumlu yönde etkiler.	384	4,383	,648	132,579
Tasarruf finansman şirketleri faaliyetlerinde İslami emirlere ve yasaklara göre hareket ederler.	384	4,346	,724	117,588

Tasarruf finansman sistemi tercihi önemli derecede etkili bulunan yargılar incelendiğinde ilk beş yargıdan dördü dini hassasiyet faktörü altında yer almaktadır. Maliyet faktörü altında yer alan ödeme koşullarının cazip olması yargısı, 4,45 ortalama ile katılımcıların tercihlerinde en önemli tercih nedeni olarak görülmektedir.

Elde edilen bulgulara göre, tasarruf finansman sistemi tercihi önemli derecede etkili bulunmayan yargılar ise Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Tercihlerde Önemli Derecede Etkili Bulunmayan Yargılar

YARGILAR	n	Ortalama	Standart Sapma	t
Tasarruf finansman sisteminde verilen hizmetler karşılığında alınan organizasyon ücreti makul düzeydedir.	384	2,82	,785	70,29
Tasarruf finansman şirketleri ev, araba, işyeri teslimatlarını zamanında yapmaktadırlar.	384	2,87	,686	81,91
Alınan ev, araba gibi varlıkların borç ödeninceye kadar teminat altına alınması için üzerine ipotek tesis edilmesi gereklidir.	384	2,87	,728	77,36
Tasarruf finansman şirketlerinin yaptığı işlemleri sorgulama ihtiyacı hissetmem.	384	2,96	,720	80,61

Araştırmaya katılan katılımcıların tercih ortalamaları incelendiğinde son sıralarda yer alan nedenlerin daha çok tasarruf finansman şirketlerinin aldığı organizasyon ücretleri ve yaptığı işlemler ile ilgilidir. Katılımcılar, alınan organizasyon ücretinin makul düzeyde olduğunu kabul etmemektedirler. Tasarruf finansman şirketlerinin ev, araba ve çatılı işyeri teslimatlarını zamanında yapmadıkları inancı içindedirler. Alınan varlıkların üzerine ipotek tesis edilmesini gerekli görmemekte ve tasarruf finansman şirketlerinin yaptığı işlemleri sorgulama ihtiyacı hissetmemektedirler.

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri ile tercih ortalamaları karşılaştırılmış, karşılaştırma sonuçları, Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özelliklerine Göre Tercih Ortalamaları

Özellikler		N	X	Stdr. Sapma	Özellikler		N	X	Stdr. Sapma
Cinsiyet	Erkek	266	3,81	,2840	Finansman Türü	Ev almak için	242	3,79	,2847
	Kadın	118	3,55	,3579		Araba almak için	138	3,63	,3755
Medeni Durum	Evli	215	3,87	,2645	Gelir Durumu	Diğer	4	3,82	,4318
	Bekâr	157	3,55	,3202		0 -2825 TL arası	35	3,28	,3940
	Dul	12	3,63	,3227		2.826 – 4.500 TL	128	3,82	,2572
Yaş	30 Yaş Altı	130	3,44	,2533	4.501-7.576 TL	201	3,79	,2918	
	31-40 Yaş arası	131	3,77	,2223	7.577 ve üzeri	20	3,45	,2058	
	41-50 Yaş arası	67	3,95	,2639	Üyelik Süresi	0-24 Ay	274	3,69	,3313
	51 Yaş ve üstü	56	4,07	,1921		25-48 Ay	86	3,84	,2876
Eğitim Durumu	İlköğretim	30	3,22	,2908		49-72 Ay	10	3,76	,2353
	Lise	111	3,57	,2161		73-90 Ay	7	4,17	,3455
	Ön Lisans	101	3,75	,2538	91-120 Ay	7	3,74	,3358	
	Lisans	129	3,97	,2596	Finansman Miktarı	100.000 TL'ye kadar	63	3,41	,3366
	Lisansüstü	13	3,83	,2410		101.000-200.000 TL	101	3,75	,2397
Meslek	Kamu Sektörü	182	3,74	,2897		201.000-300.000 TL	154	3,84	,3053
	Özel Sektör	154	3,79	,3102	301.000 TL ve üstü	66	3,77	,3155	
	Serbest Meslek	26	3,51	,4571	Faizli Finansman Kullanıldı mı?	Evet	140	3,58	,3568
	Emekli	7	3,91	,2765		Hayır	244	3,82	,2808
	İşsiz	15	3,31	,3207					

Tasarruf finansman sistemini tercih eden erkeklerin tercih nedeni ortalamaları ($x=3,81$) kadınlara göre ($x=3,55$) daha yüksektir. Tercih ortalamaları yüksek olan gruplar; evli ($x=3,87$), 51 yaş ve üstünde ($x=4,07$), lisans mezunu ($x=3,97$), emekli ($x=3,91$) diğer (çatılı işyeri, arsa, arazi gibi) finansman türü ihtiyacı olan ($x=3,79$) katılımcılardan oluşmaktadır. Bu gruplarla birlikte asgari ücretin üzerinde gelire sahip ($x=3,82$) katılımcıların tercih nedeni ortalaması, diğer gruplarda yer alan katılımcıların tercih nedeni ortalamalarına göre daha yüksektir. En düşük tercih nedeni ortalamalarının işsiz ($x=3,31$) ve 0-2825 TL arası gelir grubunda ($x=3,28$) yer alan katılımcılara ait olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tasarruf finansman sisteminin tercih nedenleri, TRB1 bölgesinde sistemi kullanan 384 bireye uygulanan anket ile belirlenmeye çalışılmıştır. Anket uygulamasından elde edilen veriler, SPSS programları ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları ve test bulguları, aşağıda yorumlanmıştır.

Yapılan faktör analizi ile anlamlı 6 faktör elde edilmiştir. Öz değeri 1'den büyük ve faktör yükleri 0,50'nin üstünde olan maddeler, toplam varyansın % 78,26'sını açıklamaktadır. Faktör analizi sonucu ortaya çıkan boyutlar ve bunların içerdiği alt değişkenler, araştırmaya katılan katılımcıların tasarruf finansman sistemi tercih nedenlerinin 6 başlık altında (Sosyal Etki, Tutum, Dini Hassasiyet, Güvenirlik, Memnuniyet ve Maliyet) incelenebileceğini göstermiştir.

Faktörlerin tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde, dini hassasiyet faktörünün 4,36 ortalama ile katılımcıların tercihinde en etkili faktör olduğu görülmüştür.

Katılımcıların tasarruf finansman sistemini tercih nedenleri ile demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri arasındaki ilişkinin tespiti amacıyla t-testi uygulanmıştır. Tercih nedenlerine ilişkin yargıların genel ortalaması 3,73 ve standart sapması 0,330 olarak hesaplanmıştır. Tasarruf finansman sisteminin tercih nedenlerinin belirlenmesine yönelik soru ölçeğine bakıldığında ödeme koşullarının cazip olması, 4,45 ortalama ile katılımcıların tercihini en çok etkileyen yargı durumundadır. Sistemin katılımcıların dini tercihlerine uygun olması ve sistemin faizsiz olması, her ikisi de 4.40 ortalama ile ikinci sırada yer almıştır. Bu durum, ülkemizde tasarruf finansman sistemi tercihinde daha çok faiz hassasiyetinin ön planda olduğunu gösteren çalışmaların aksine ilk defa ödeme koşullarının cazip olmasının ön planda olduğunu göstermesi bakımından son derece önemlidir. Dini hassasiyetler dikkate alınarak kurulan tasarruf finansman sistemi, başlangıçta daha çok faize karşı hassasiyeti olan katılımcılar tarafından tercih edilmekteydi. Günümüzde dini hassasiyetlerin yanında maliyet unsuru da çok önemli bir tercih nedeni hâline gelmiştir. Araştırma boyutlarının (faktörlerine) ortalamalarına göre katılımcıların en düşük ortalamasının güvenilirlik boyutu (ortalama:2,92) ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu boyut altında yer alan yargılar ise daha çok sistemin işleyişi ile ilgilidir.

Tasarruf finansman şirketleri, hedef kitlenin demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerini iyi analiz etmeli, arzuları ve ihtiyaçları iyi belirlenmeli, bu doğrultuda stratejilerini geliştirmelidirler. Araştırma bulguları ışığında, tasarruf finansman sistemi tercih düzeyinin yükseltilmesi için tasarruf finansman şirketlerine şu önerilerde bulunulabilir.

Elde edilen verilere göre katılımcıların tercihleri demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Demografik özellikleri farklı katılımcılar, kendilerine sunulan hizmetleri farklı biçimlerde algılayabilmektedirler. Bu durum ise tasarruf finansman sisteminden memnun olan katılımcıların yanında, memnun olmayan bir katılımcı grubunun oluşmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre istekleri ve ihtiyaçları gruplandırılmalıdır. Gruplandırılan bu isteklere ve ihtiyaçlara göre finansman türleri ve ödeme planları geliştirilmelidir.

Tasarruf finansman sistemi ile sağlanan finansmanın maliyeti, katılımcıların tercihlerini çok önemli bir şekilde etkilemektedir. Maliyet avantajından tahsis sırası erken gelen katılımcılar yararlanmakta, tahsis sırası geç gelen katılımcılar ise yararlanamamaktadır. Tasarruf finansman şirketleri, ilk sıralarda olan katılımcılar ile son sıralarda olan katılımcılar arasındaki maliyetten kaynaklanan haksızlığı gidermelidir. Tasarruf finansman şirketleri, dini hassasiyete sahip

katılımcılarının sadakatini sağladıkları gibi maliyet unsuruna duyarlı diğer katılımcılarının da sadakatini sağlamalıdır. Bu bağlamda daha cazip ödeme koşulları ve daha uygun maliyet ile finansman kullandırmalıdır.

Elde edilen veriler, taşıt finansman tercihinin artış eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ancak taşıt finansmanını daha çok kadın katılımcıların tercih ettikleri görülmektedir. Erkek katılımcıların da tercih düzeyini yükseltecek yöntemler geliştirilmelidir. Katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre finansman türünü artırarak ve çeşitlendirerek, katılımcıların tasarruf finansman sistemi tercih düzeyini artırmalıdır. Tasarruf finansman şirketleri uyguladıkları birbirine benzer finansman modelleri yerine tercih düzeyini artırıcı modeller geliştirmeli ve kullanmalıdır.

Tasarruf finansman şirketleri, tercih ortalaması en düşük olan hususları (organizasyon ücreti, finansmanın zamanında sağlanmadığı, ipotek tesis edilmesi gibi) iyi analiz etmelidirler. Katılımcıların memnuniyetini ve güvenilirliğini artıracak yeni düzenlemeler yapmalıdır.

Son yıllarda yaşanan ekonomik sıkıntıların yanı sıra 6361 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi, katılımcıların tasarruf finansman sistemine bakış açılarında ve aynı zamanda tercih nedenlerinde farklılığa yol açmıştır. Diğer taraftan bu süreçte katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri de değişmiştir. Tasarruf finansman şirketlerinin değişen katılımcı profillerini yakından izlemesi, sektörde büyümeleri için son derece önemlidir. Sektöründeki payları, finans piyasasının değişen koşullarına ne derecede ayak uydurduklarına bağlıdır.

Yeni çalışmalar yapacak araştırmacılara ise şu önerilerde bulunulabilir:

TRB1 Bölgesinde yapılan bu araştırmada, tasarruf finansman sistemini tercih eden katılımcılar, ana kütle olarak seçilmiştir. Araştırma, Türkiye genelini temsil etmemesine rağmen bundan sonra yapılacak araştırmalara ikincil kaynak olabileceği düşünülmektedir. Yeni araştırmalarda geleneksel finans sistemini tercih eden bireyler ana kütleyle dâhil edilebilir ve tasarruf finansman sistemini tercih edenler ile karşılaştırılabilir.

Bu çalışmada, katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerinin tasarruf finansman sistemi tercihinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fakat bu katılımcıların tasarruf finansman sistemi tercih nedenlerinin ayrıntılı olarak tespit edildiği anlamına gelmemektedir. Bundan sonraki araştırmalarda, tasarruf finansman sistemini tercih eden katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri ile birlikte yaşam tarzları ve aile yapıları gibi özellikleri de çalışmaya dâhil edilebilir.

Özellikle bankacılık sektöründe faizsiz finans sektörünün ve geleneksel finans sektörünün ekonomik krizlerden nasıl etkilendiği ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, faizsiz finans sektörünün krizlerden daha az etkilendiği görülmektedir. Bu bağlamda ekonomik kriz dönemleri dikkate alınarak tasarruf finansman sisteminin ve geleneksel finans sisteminin krizlerden nasıl etkilendiği, kriz dönemi sonrası tercih edilme düzeylerinin karşılaştırıldığı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abdul Samad, E. M. (2007). *The perception of malaysian muslims concerning islamic housing finance* (PhD). Durham Üniversitesi.
- Akpolat, O.M. (2018). *Konut satın alma maliyet analizleri: Bankalar-katılım bankaları elbirliği sistemi karşılaştırması* (YÖK Tez Merkezi, Yüksek Lisans). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Ardener, S. (1964). The comparative study of rotating credit associations. *The Journal of the royal anthropological institute of Great Britain and Ireland*, 94 (2), 201–229.
- Arıcan, M., & Savut, E. (2022). Türkiye’de tasarruf finansman sistemi tercihinde muhafazakâr tutumun etkisi. *Finans ekonomi ve sosyal araştırmalar dergisi*, 7(3), 376-389.
- Arıkan, R. (2011). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. Nobel Yayıncılık.
- Bassir, F.N., Zakaria, Z., Abu Hasan, H., & Alfian, E. (2014). Factors influencing the adoption of Islamic home financing in Malaysia. *Transformations in business and economics*, 13(1), 155-174.
- Birsin, M., & Ötegeçeli, H. (2019). Tasarrufa dayalı faizsiz finansman sistemi ve fikhî meşruiyeti üzerinde yapılan değerlendirmeler. *Mesned ilahiyat araştırmaları dergisi*, 10(1), 85-114.
- Çekin, Ö. (2018). *Tasarrufa dayalı finansman sistemi ve İslami finans ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi* (YÖK Tez Merkezi, Yüksek Lisans). İstanbul Üniversitesi.
- Çoban, U., & Türkan, Y. (2023). Para piyasası aracı olarak müşareke finansmanı ve dünya uygulamaları. İçinde E. Kılıç (Ed.). *Para ve sermaye piyasalarında teorik ve ampirik çalışmalar*, (ss. 123-155). Özgür Yayınları.
- Ergüven, M., & Kaya, F. (2016). Konut finansmanında elbirliği sistemi: müşterilerin elbirliği sistemi tercih nedenleri üzerine bir araştırma. *Kastamonu üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*, 13 (1), 24-39.
- Ergüven, M. (2021). *Tasarrufa dayalı finans sistemi*. Beta Yayınevi.
- Fauziah, Md. T., Ramayah, T., & Abdulrazak, D. (2008). Factors influencing intention to use diminishing partnership home financing. *International journal of Islamic and middle eastern finance and management*. 1(3), 235-248.
- Günel, Y., & Bircan, H. (2022). Mevduat bankası, katılım bankası ve elbirliği sistemi müşterilerinin konut finansman tercihlerinin incelenmesi: tr 72 bölgesi örneği. *İşletme araştırmaları dergisi*, 14 (2), 1515-1534.
- Güven, M., & Aslan, M. (2020). Bilgi teknolojilerinin çalışanların performansına ve motivasyonuna etkisi: trbl bölgesindeki kobi’lerde bir uygulama. *Bingöl üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*, 4 (1), 35-54.
- Khan, M.Y., Ud Din, S., Khan, M.J., & Anam Javeed, A. (2020). Dynamics of selecting islamic home financing. *International journal of finance & economics*, 26(4), 5005-5016.

- Koç, İ., & Çekin, Ö. (2019). Tasarrufa dayalı finansman sistemi: işleyiş, değerlendirme ve tasarım. İçinde H.M. Günay, Ş. Görmüş, İ. Koç & Ö. Çekin (Ed.). *Tasarrufa dayalı faizsiz finansman sistemi*, (s. 9-40). Ensar Neşriyat.
- Kumbasar, M. (2016). Ev sahibi olmak ve eminevim örneği. *Kafkas üniversitesi ilahiyat fakültesi dergisi*, 3(5), 155-166.
- Low, A. (1995). *A bibliographical survey of rotating savings and credit associations*. Oxfam Publishing.
- Salleh, M.O. (2013). *Essays in islamic finance* (PhD). Bangor Üniversitesi.
- Sandsor, A. M. J. (2010). *The rotating savings and credit association an economic social and cultural institution* (PhD). Oslo Üniversitesi.
- Tanveer, A., Kabir, S., Aziz, A., & Alhassan, Y. (2023). Islamic home finance in the uk: A partial least square structural equation modelling approach, *Sustainability*, 15(5), 3-24.
- Tekerek, S. (2013). *Konut finansmanında banka kredilerine alternatif modellerden elbirliği sistemi üzerinde bir çalışma* (YÖK Tez Merkezi, Yüksek Lisans). Gazi Üniversitesi.
- Tursun, A. (2021). Alternatif konut finansman sistemi olarak tasarrufa dayalı faizsiz finans sistemleri: Gölge bankacılık ve özün önceliği kavramları çerçevesinde sistemin değerlendirilmesi. *Hacettepe üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*, 40(1), 164-183.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.